

Prof. WSB Gdańsk dr hab. Marek Stefański
Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku
Katedra Nauk o Bezpieczeństwie
mastefański@poczta.fm
tel. 698-585-118

Słupsk, dn. 30. 01. 2021 r.

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Gad pt.:

POLICJA WOBEC PRZESTĘPSTWA HANDLU LUDŹMI,

przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr. hab. Jerzego TELAKA, prof. WSEWS

Promotor pomocniczy: dr Irena Malinowska

1. Ocena wstępna

Podstawą napisania recenzji jest Uchwała Nr 141/IV/2020 Senatu Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie z dnia 22 grudnia 2020 roku w sprawie powołania recenzentów w przewodzie doktorskim Pani mgr Katarzyny Gad. W związku z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669 z późn. zm.).

Rozprawa Doktorantki jest istotnym wkładem w rozwój badań w obszarze nauk społecznych w zagadnieniu roli policji w diagnozie oraz przeciwdziałaniu handlu ludźmi.

Głównym celem dysertacji jest zidentyfikowanie niedoskonałości w pracy Policji w walce z przestępstwem handlu ludźmi oraz opracowanie zmian pozwalających usprawnić działania Policji.

Z celu głównego badań wyodrębniono cele szczegółowe:

- określenie pojęcia i podstawowych form współczesnego zjawiska handlu ludźmi;
- określenie działań Policji na płaszczyźnie międzynarodowej oraz w wybranych państwach europejskich mających na celu zapobieganie przestępstwu handlu ludźmi i zwalczanie go;

- ocena roli i zadań komórek organizacyjnych Policji oraz narzędzi prawnych przeznaczonych do zapobiegania przestępstwu handlu ludźmi w wymiarze krajowym i międzynarodowym;
- uzyskanie opinii funkcjonariuszy Policji na temat metod, technik i narzędzi używanych do zwalczania przestępstw handlu ludźmi;
- zaproponowanie, po uzyskaniu opinii ekspertów na temat czynników wpływających na efektywność działania i szkolenia, na tle zadań Straży Granicznej, Prokuratury i instytucji zagranicznych, rozwiązań formalnoprawnych i organizacyjnych oraz w zakresie współpracy i koordynacji działań w wymiarze międzynarodowym, doskonalących działania Policji wobec przestępstwa handlu ludźmi.

Przedmiotem badań są propozycje rozwiązań pozwalające udoskonalić działania podejmowane przez polską Policję wobec przestępstwa handlu ludźmi.

Głównym problemem badawczym jest uzyskanie odpowiedzi na pytanie: Jak można udoskonalić działania podejmowane przez Policję w Polsce względem przestępstwa handlu ludźmi?

Na podstawie głównego problemu badawczego sformułowano następujące problemy szczególne:

- Jaka jest istota i jakie są rozmiary zjawiska przestępczości handlu ludźmi w Polsce oraz w jakim stopniu wystarcza zakres zadań nałożony na inne niż Policja podmioty (Straż Graniczną, Prokuraturę) odpowiedzialne za zwalczanie i przeciwdziałanie handlowi ludźmi w Polsce?
- Jakie elementy działania Policji wybranych państw europejskich oraz podmiotów międzynarodowych mogłyby poprawić skuteczność czynności wykonywanych przez Policję wobec przestępstwa handlu ludźmi?
- Jaka sfera działania Policji na obszarze krajowym i międzynarodowym jest wystarczająca w zakresie przestępstwa handlu ludźmi, a jaka wymaga poprawy?
- Jak należałoby ukierunkować rozwiązania organizacyjne, formalnoprawne oraz zakres współpracy i koordynacji działań w wymiarze międzynarodowym, aby udoskonalić czynności podejmowane przez Policję wobec przestępstwa handlu ludźmi?

Doktorantka na podstawie krytycznej oceny literatury przedmiotu i materiałów źródłowych sformułowała następujące hipotezy przypuszczając, że:

- poprzez wprowadzenie zmian w zakresie organizacyjnym, formalnoprawnym oraz w obszarze współpracy międzynarodowej można udoskonalić działania podejmowane przez Policję względem przestępstwa handlu ludźmi, a tym samym zwiększyć bezpieczeństwo obywateli.
- poprzez implementację rozwiązań przeciwdziałania handlowi ludźmi stosowanych przez Policję z wybranych państw europejskich oraz podmiotów międzynarodowych można udoskonalić pracę Policji w tym zakresie.

Doktorantka, stosując odpowiednią metodologię badawczą, precyzyjnie analizowała powyższą problematykę. Pytania badawcze właściwie ukierunkowały procedurę badawczą dysertacji a także wskazały na metody badawcze kompatybilne do rozwiązania problemu badawczego. Autorka przedstawiła diagnozę oraz perspektywę możliwości permanentnego udoskonalania działań podejmowanych przez policję w Polsce odnoszących się do przestępstwa handlu ludźmi.

Należy wyrazić duże uznanie dla Doktorantki, która, w sposób kompetentny i z dużą wiedzą teoretyczną, swobodnie porusza się w trudnej problematyce zagadnień związanych z działaniami policji wobec przestępstw handlu ludźmi. Jednocześnie na duże uznanie zasługuje analiza, jakiej Autorka dokonuje odnosząc się do ww. zagadnienia czyniąc to rzetelnie, w sposób samodzielny, krytyczny, uporządkowany i merytoryczny.

Cel badań Autorka osiągnęła wskazując na niezwykle złożony problem niedoskonałości pracy Policji w walce z przestępstwem handlu ludźmi jednocześnie wskazała na zmiany, które mogą przyczynić się do zdecydowanie skuteczniejszych działań Policji.

2. Zawartość rozprawy

Dysertacja Pani mgr Katarzyny Gad liczy ogółem 235 stron tekstu w tym 45 stron bibliografii z aktami prawnymi, wykazem skrótów, tabel, rycin, wykresów, kwestionariuszami ankiet, opinii ekspertów oraz streszczenia. Należy z dużym uznaniem odnieść się do zaprezentowanej w pracy bogatej i aktualnej literatury przedmiotu.

Podstawowy tekst składa się ze spisu treści, wstępu, pięciu rozdziałów oraz zakończenia.

We wstępie Doktorantka przedstawia ważność przestępstwa handlu ludźmi jako problemu społecznego, który analizowała w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym.

Jest to wielowymiarowe zjawisko, które pozbawia podstawowych praw człowieka takich jak wolność czy godność osobista. Zjawisko to jest zagrożone wykluczeniem społecznym. Niewątpliwie rola Policji w problemie handlu ludźmi jest nie do przecenienia.

Dysertacja składa się z pięciu rozdziałów, które zawierają następujące treści:

W rozdziale pierwszym pt. *Założenia metodologiczne i obszar przeprowadzonych badań*, Autorka przedstawiła cel i problemy badawcze, przedmiot badań i hipotezy, ograniczenia oraz metody, techniki i narzędzia badawcze. Ponadto przeanalizowała pojęcie i współczesną skalę problemu handlu ludźmi. Scharakteryzowała różne formy zjawiska, ze szczególnym uwzględnieniem handlu kobietami, dziećmi i organami oraz handlu w celu wykorzystania ofiar jako taniej siły roboczej.

W drugim rozdziale pt. *Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w wymiarze międzynarodowym oraz na przykładzie policji wybranych państw europejskich*, Autorka przedstawia działania podejmowane przez społeczność międzynarodową, Organizację Narodów Zjednoczonych, Unię Europejską oraz Europejski Urząd Policji i Międzynarodową Organizację Policji w kontekście kompleksowych postępowań związanych z przeciwdziałaniem handlowi ludźmi i jego zwalczaniem. Określono metody i sposoby działań funkcjonariuszy policji – specjalistów ds. handlu ludźmi ze Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Republiki Federalnej Niemiec, Ukrainy, Republiki Włoskiej i Republiki Francuskiej. Zestawienie to wykazało jak działania polskiej Policji mają się do działań służb wybranych państw ściśle współpracujących z Rzeczpospolitą Polską w obszarze handlu ludźmi.

Trzeci rozdział pt. *Odpowiedzialność Policji w zwalczaniu handlu ludźmi i zapobieganiu mu*, Doktorantka przedstawia rozwiązania prawne przyjęte na gruncie prawa krajowego oraz wskazuje działania prowadzone przez funkcjonariuszy, zarówno na arenie krajowej, jak i międzynarodowej, które mają na celu zdecydowanie ograniczyć problem handlu ludźmi. Scharakteryzowała działania prowadzone przez pozapolicyjne podmioty odpowiedzialne za zwalczanie handlu ludźmi tj., Straż Graniczną i Prokuraturę.

Rozdział czwarty pt. *Wyniki badań empirycznych metodą sondażu diagnostycznego z ankietyowaniem*, zawiera wyniki badań, które osiągnięto poprzez analizę wypełnionych kwestionariuszy ankiety. Respondentami byli funkcjonariusze policji zajmujący się

problemem handlu ludźmi. Byli to specjaliści w dziedzinie handlu ludźmi z Komendy Głównej Policji, Komendy Stołecznej oraz 15 komend wojewódzkich. Wyniki badań przeanalizowano i podzielono na sześć części dotyczących: organizacji badań i respondentów; czynników zewnętrznych i ich związku ze skutecznością Policji w zwalczaniu handlu ludźmi; szkoleń, współpracy Policji z innymi podmiotami, ofiar handlu ludźmi oraz procedur i przepisów prawnych.

W rozdziale piątym pt. *Opinie ekspertów i propozycje rozwiązań pozwalające udoskonalić działania podejmowane przez Policję wobec przestępstwa handlu ludźmi*, Autorka na podstawie szczegółowej analizy wywiadów ze specjalistami ds. handlu ludźmi przedstawia trzy zagadnienia:

- czynniki wpływające na skuteczność i efektywność działania w walce z handlem ludźmi i szkolenia,
- proces identyfikacji ofiar handlu ludźmi
- postępowanie wobec ofiar handlu ludźmi oraz algorytm Straży Granicznej, Prokuratury i instytucji zagranicznych.

Doktorantka na podstawie analizy danych zaproponowała zmiany formalnoprawne, organizacyjne oraz w obszarze współpracy i koordynacji działań w wymiarze międzynarodowym.

Na uwagę zasługuje fakt, że Doktorantka w konkluzjach dokonuje trafnej syntezy treści rozdziału.

3. Ocena merytoryczna dysertacji

Doktorantka poddała wnikliwej analizie problem badawczy odpowiadając na pytania i weryfikując pozytywnie założone hipotezy. Należy wyraźnie zaakcentować, że Autorka opracowując dysertację: *POLICJA WOBEC PRZESTĘPSTWA HANDLU LUDŹMI*, korzystała ze źródłowej literatury, dobrze opracowała metodologię, co jest bardzo istotne w procesie badawczym.

Konkluzje z przeprowadzonych badań zawarto w zakończeniu rozprawy doktorskiej. Po dokonaniu syntezy wnioski przedstawiono w formie holistycznej. Omówiono wyniki badań

oraz odniesiono się do hipotez. Podsumowano rozważania na temat możliwości zmian mających na celu poprawę skuteczności działań Policji w zwalczaniu handlu ludźmi.

Zgromadzony materiał źródłowy, publikacje przedmiotowe oraz wyniki badań empirycznych mogą stanowić przyczynek do dalszych dociekań naukowych w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi.

Autorka z dużą łatwością porusza się w trudnej problematyce związanej z handlem ludźmi. Kompleksowo opracowała zagadnienie analizując dokumenty prawne dotyczące przedmiotu badawczego. Wskazała, iż rola Policji w rozwiązywaniu problemu handlu ludźmi jest bardzo duża.

Na szczególną uwagę zasługują przeprowadzone badania jakościowe i ilościowe i ich naukowa analiza oraz końcowe wnioski. Autorka interpretując wyniki badań wykazała się dużą dojrzałością naukową. Szczególnie część dysertacji dotycząca badań empirycznych jest wartością dodaną dla nauk społecznych.

Badania empiryczne, w tym metoda sondażu diagnostycznego, zasługuje na wyróżnienie, ponieważ w rozwiązaniu problemu badawczego Pani Katarzyna Gad wykorzystwała adekwatne metody badawcze. Najistotniejszym rezultatem badań Autorki są wnioski, które można potraktować jako zalecenia dla Policji. Realizacja tych wskazówek niewątpliwie poprawiłaby zwalczanie przestępstw związanych z handlem ludźmi:

1. *W Policji i innych instytucjach należy zapewnić zdolność realizacji zadań w zakresie:*
 - a) *rozpoznawania zasięgu przestępstwa handlu ludźmi;*
 - b) *poznania symptomów przestępstwa handlu ludźmi, które wskazują na działanie zorganizowanych grup przestępczych, z szerokim wykorzystaniem zasobów Policji;*
 - c) *współpracy międzynarodowej z Interpolem, Europolem i policjami innych państw, z których prowadzony jest „eksport” i „import” handlu ludźmi w kierunku polskim.*
2. *Do walki z przestępczością handlu ludźmi należy postawić przygotowane i zintegrowane zasoby Policji i innych podmiotów.*
3. *Należy rozpowszechniać informacje o warunkach uzyskania przez ofiary odszkodowania, ochrony i zwrotu kosztów poniesionych podczas postępowania karnego w związku z przestępstwem handlu ludźmi.*

4. *Należy zapewnić niekaralność ofiarom przestępstwa handlu ludźmi (art. 183 § 2 k.k.), co umożliwi Policji przyjęcie większej liczby zawiadomień o przedmiotowym przestępstwie i poznanie motywów działania sprawców.*
5. *Obecnie funkcjonujący w Policji system w zakresie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania go należy poszerzyć o środki operacyjne i prewencyjne oraz doskonalić metodykę i techniki pracy, które przyczynią się do wyeliminowania niedociągnięć i braków w funkcjonowaniu jednostek Policji ds. handlu ludźmi.*
6. *Zmniejszenie ryzyka stania się ofiarą handlu ludźmi należy wiązać z prowadzoną przez Policję stałą diagnozą zagrożeń i systematyczną kontrolą środowisk wiktymogennych.*
7. *Działania Policji i innych podmiotów wobec przestępstwa handlu ludźmi należy ujmować w kontekście rozwojowym i w powiązaniu z zachodzącymi zmianami prawnymi, ekonomicznymi i socjalnymi.*
8. *Ze względu na wymiar międzynarodowego handlu ludźmi w państwach będących beneficjentami zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania go należy zapewnić środki ochrony ofiar oraz wielokierunkową współpracę i koordynację przeciwdziałania zintegrowanego opartego na spójnej polityce w tym zakresie.*

Za każdym razem interpretacja wyników badawczych była merytoryczna, rzeczowa i trafna.

Rozprawa doktorska również pod względem estetycznym wykresów, tabel, rycin, układu treści zasługuje na duże uznanie.

Doktorantka niestety nie ustrzegła się od uchybień, które nie mają wpływu na ogólną pozytywną ocenę dysertacji.

W pracy występują powtórzenia treści odnoszące się do procedury metodologicznej. We wstępie Doktorantka przedstawia cel główny i cele szczegółowe pracy (s.5) oraz w rozdziale I *Założenia metodologiczne i obszar przeprowadzonych badań* na s. 13 również prezentuje cele badawcze. Identyczna sytuacja dotyczy głównego i szczegółowych problemów badawczych, które występują we wstępie pracy na s. 6 oraz w I rozdziale na s. 13. Podobne powtórzenia dotyczą prezentowanych hipotez pracy.

Czwarty rozdział został sformułowany: *Wyniki badań empirycznych metodą sondażu diagnostycznego z ankietowaniem*, wystarczyłoby: *Wyniki badań empirycznych przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego*. Ponieważ w metodzie sondażu diagnostycznego techniką jest ankieta a narzędziem badawczym kwestionariusz ankiety.

Wnoszę, aby Doktorantka w toku obrony odniosła się do następujących kwestii. /Pytania sformułuję podczas obrony pracy doktorskiej./

- a) Podstawowe formy handlu ludźmi są bardzo niebezpieczne dla potencjalnych ofiar przestępstw. Niektóre z nich najprawdopodobniej statystycznie występują w większym stopniu niż inne formy handlu ludźmi. Podczas obrony będę oczekiwał od Doktorantki wyjaśnienia czy można określić, że jedna z form handlu ludźmi jest bardziej niebezpieczna i statystycznie występuje w większym stopniu czy może wszystkie formy handlu ludźmi są równie drastyczne. Czy wg oceny Doktorantki zjawisko handlu ludźmi zwiększa się czy zmniejsza się?
- b) Wiele przestępstw związanych z prostytucją jest problemem dla poszczególnych krajów Europy. Czy wg Doktorantki są państwa w Europie, które lepiej radzą sobie z problemem prostytucji niż inne państwa? Czy są odpowiednie działania, które mogą ograniczyć skalę sutenerstwa, stręczycielstwa, kuplerstwa w krajach Unii Europejskiej?
- c) Doktorantka na końcu pracy zawarła wnioski, które mogą poprawić skuteczność działań Policji w zwalczaniu przestępstwa handlu ludźmi. Jak Doktorantka ocenia, w jakim stopniu Policja Polska może wdrożyć je w swoje działania? Jak Autorka ocenia działania polskiej Policji w zwalczaniu przestępstwa handlu ludźmi?

Wniosek końcowy

Uznaję dysertację pt.: *POLICJA WOBEC PRZESTĘPSTWA HANDLU LUDŹMI*, za spełniającą wszystkie wymogi formalne i merytoryczne określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789). W związku z powyższym oraz w nawiązaniu do art. 179 ust. 1

ustawy z dnia 03 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669 ze zm.), wnoszę o przyjęcie dysertacji i dopuszczenie do publicznej obrony doktorantki Pani mgr Katarzyny Gad.

Prof. WSB Gdańsk dr hab. Marek Stefański